

De euro is meer dan een monetaire ingreep

Een breekijzer voor de Europese politieke unie

Freddy Willockx

Europees parlamentslid voor de SP

De overgang naar de 21ste eeuw is voor de landen van de Europese Unie van het grootste belang. In de kernlanden van Europa zullen de nationale munten verdwijnen en plaats maken voor een nieuwe munt. Deze economische en monetaire unie (EMU) beheerst steeds meer het politieke debat. De volgende jaren zal ook de bevolking er steeds meer mee geconfronteerd worden.

Sommigen steken een beschuldigende vinger uit naar de Economische en Monetaire Unie (EMU). Ze verwijten Europa een gebrek aan sociale en fiscale harmonisering, om een sterke munt te waarborgen. Ze laken de te grote macht van de Europese Centrale Bank (ECB). De 'Maastricht-norm' wordt het vijandbeeld. Aan die mensen moet duidelijk gemaakt worden dat er geen alternatief is. Het is waar dat de EMU ons niet automatisch in een sociaal paradijs brengt. Maar het staat onomstootbaar vast dat bij mislukking ervan de speculanten vrij spel krijgen. Zij zullen dan de intresten de hoogte injagen en de rentesneeuwbal opnieuw op gang brengen. Nieuwe en uitzichtloze inleveringsrondes zullen dan ongetwijfeld het sociaal weefsel zwaar toetakelen, ook en vooral in België. Dit doemscenario mag er niet komen. De volgende maanden moet alles in het werk gesteld worden om de eenheidsmunt te verwezenlijken volgens het afgesproken tijdschema.

Politieke geschiedenis van de EMU

In deze bijdrage overloop ik de historiek van de EMU en ontleed ik het Verdrag van Maastricht

en de geleidelijke verwezenlijking van de noodzakelijke economische convergentie. Nadien beschrijf ik het spectaculaire scenario met de nog hangende procedures en de praktische invoering van de Euro. Naast de voordelen voor de economie en de werkgelegenheid peil ik ten slotte naar de mogelijke impact op de verdere politieke integratie en democratisering in Europa.

Het streven naar een Europese monetaire integratie is niet van recente datum. De pioniers van de Europese eenmaking hebben het monetaire luik steeds als een integrerend deel van hun ambities beschouwd. Daarom is het nuttig de belangrijkste stappen uit het verleden te overlopen.

Het plan-Werner van 1970

Reeds in 1969 besloten de staatshoofden en regeringsleiders in Den Haag een plan voor een Economische en Monetaire Unie uit te werken. In het verslag-Werner uit 1970 werd reeds voorgesteld de munteenheden volledig en onomkeerbaar convertibel te maken, een einde te maken aan wisselkoersschommelingen, de wisselkoersen definitief vast te leggen en ook het kapitaalverkeer te liberaliseren. In een eerste fase voor-

zag men een versterkte coördinatie van het economisch beleid, een zekere harmonisering van de belastingen, de integratie van de kapitaalmarkten, regionale en structurele maatregelen, de coördinatie van het monetair en rentebeleid.

De eerste oliecrisis begin jaren zeventig zette een domper op de EMU-plannen, maar niet op het streven naar monetaire integratie. In 1972 werd het Europese wisselkoersstelsel, de 'munt-slang', ingevoerd en in 1973 werd het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking opgericht. Dat had tot doel de verrichtingen van die munt-slang in goede banen te leiden. In 1974 werden reeds begrippen gebruikt die pas later met Maastricht aan belang zouden winnen. In dat jaar werd een richtlijn goedgekeurd ter verwezenlijking van een hoge graad van convergentie in de Gemeenschap, evenals een richtlijn inzake stabiliteit, groei en volledige werkgelegenheid.

De frequente aanpassingen van de spilkoersen in de munt-slang tastten de geloofwaardigheid van het wisselkoersmechanisme aan. Een nieuwe aanpak drong zich op voor het lange termijn-streven naar monetaire eenmaking. Dat was ook nodig omdat de Europese economieën in de tweede helft van de jaren zeventig nog steeds met de inflatoire gevolgen van de oliecrisis te kampen hadden. Bovendien had op wereldvlak het Bretton Woods-mechanisme van vaste pariteiten met de dollar plaats gemaakt voor zwevende wisselkoersen.

Van het EMS naar de Eenheidsmarkt

Onder impuls van vooral Frankrijk en Duitsland startte in maart 1979 het Europees Monetair Systeem. Het EMS is een systeem van vaste, maar aanpasbare wisselkoersen. Het systeem werkt op basis van spilkoersen en van schommelingsmarges tot 2,25% boven en onder de bilaterale spilkoersen. Die spilkoersen zijn niet alleen bilateraal tussen de munten die tot het systeem zijn toegetreden. Daarnaast is er een multilaterale spilkoers van de munten tegenover de ecu, een korf waarin alle munten van de Unie - toen nog de Gemeenschap - vertegenwoordigd zijn in verhouding tot het economische belang van hun land.

Ook al veranderden soms de spilkoersen van het EMS en werden voor sommige landen ook

grotere schommelingsmarges toegestaan; toch stond het systeem garant voor monetaire stabiliteit in de Unie. In 1992 maakten alle EU-lidstaten, met uitzondering van Griekenland, deel uit van het EMS. De schommelingen van de wisselkoersen van de EMS-munten waren geringer dan die van de dollar of de yen. Naarmate de Europese economieën meer convergeerden, en vooral naarmate de inflatieverschillen geleidelijk afnamen, verminderde ook de frequentie van de aanpassingen. Tussen 1987 en 1992 was er zelfs geen enkele herschikking.

Het Witboek over de interne markt als nieuw element

In 1985 bracht de publikatie van het Witboek over de Europese eenheidsmarkt een nieuw élan in het Europese integratieproces. Het Witboek bevatte een timing en een werkprogramma voor de invoering van de eenheidsmarkt. Met de Europese Eenheidsakte van 1986 werden de procedures en bevoegdheden aangepast om het plan tot een goed einde te kunnen brengen. Eind 1992 was de eenheidsmarkt - volgens tijdschema - grotendeels een feit.

De EMU moet de Europese eenheidsmarkt voltooien. De muntunie moet via de interne markt het proces van integratie onomkeerbaar maken en de Europese Unie een eigen identiteit geven. Op de Europese Raad van juni 1988 kreeg het comité-Delors de opdracht een scenario voor de EMU op te stellen. Zoals het Witboek van 1985 de leidraad was voor de wijzigingen aan de Europese verdragen en voor de verwezenlijking van de interne markt, zo werd het Verslag van het Comité-Delors de leidraad voor de onderhandelingen die voerden tot het Verdrag van Maastricht en voor de verwezenlijking van de EMU.

Criteria en procedures voor de EMU

Het Verdrag van Maastricht, dat op 7 februari 1992 door de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Financiën ondertekend werd, voorziet een tijdschema, de procedures en de criteria voor de overgang naar de derde en definitieve fase van de monetaire unie en de invoering van de eenheidsmunt.

Indien fundamentele indicatoren van de verschillende lidstaten te veel verschillen vertonen,

dan is een monetaire unie met definitief vastgelegde pariteiten op termijn onhoudbaar. Op de keuze van de indicatoren kan kritiek geleverd worden: ze houden alleen rekening met de budgettaire situatie en de sterkte van de munt. Er is geen aandacht voor het waarborgen van de inkomsten van de lidstaten, geen aandacht voor de nood aan een voluntarisch beleid ten gunste van de werkgelegenheid, geen aandacht voor sociale verworvenheden. De keuze van deze criteria, maar ook de keuze van de statuten voor de Europese Centrale Bank (ECB) en de procedures zijn een tegemoetkoming aan de Duitse bekommernis om hun rigide harde munt-beleid te kunnen handhaven. 'De eenheidsmunt, die nu euro heet, moet zo sterk zijn als de D-mark', is de Duitse redenering.

Brengen we de convergentiecriteria nog even in herinnering:

- Een stabiele wisselkoers gedurende de twee jaren voorafgaand aan de evaluatie.
- De inflatie mag niet meer dan 1,5% hoger liggen dan de inflatie in de drie lidstaten met de beste resultaten inzake prijsstabiliteit.
- De nominale lange termijn-rentevoeten mogen niet meer dan 2% hoger liggen dan die in de drie lidstaten met de beste resultaten inzake prijsstabiliteit.
- Het begrotingstekort van de globale overheid mag niet hoger liggen dan 3% van het BBP, tenzij dit tekort 'op substantiële wijze en constant' verminderd is en een niveau dicht bij het referentiecijfer bereikt heeft, of tenzij de overschrijding van uitzonderlijke en tijdelijke aard is.
- Het niveau van de overheidsschuld mag niet hoger liggen dan 60% van het BBP of moet voldoende verminderen en aan een bevredigend ritme de referentiewaarde naderen.

Maastricht, een onvoldragen project

In Maastricht werden belangrijke positieve wijzigingen aan de Verdragen aangebracht. Zo werd de politieke besluitvorming in zekere mate verbeterd. Toch is het moeilijk het eindresultaat uitsluitend positief te beoordelen. Daarvoor zijn er nog te veel tekortkomingen. Ik beperk mij hier tot de tekortkomingen die van invloed zullen zijn op de werking van de EMU.

Vooreerst is er het terrein van het sociaal beleid. Er is een overeenkomst bereikt om voort te gaan op de weg die 11 lidstaten - zonder het Verenigd Koninkrijk - ingeslagen zijn met het Sociaal Handvest van 1989. De Raad kan nu met meerderheden beslissen over belangrijke nieuwe domeinen van het sociaal beleid, zoals arbeidsvoorwaarden, raadpleging en informatie, kansongelijkheid op de arbeidsmarkt, integratie van mensen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten. De Europese sociale dialoog wordt versterkt door een grotere structurele betrokkenheid bij de totstandkoming van Europese regelgeving, tot en met Europese sociale overeenkomsten. Onder druk van de Britse conservatieve onderhandelaars werden de oorspronkelijke voorstellen afgezwakt. Omdat de Britse conservatieve regering tijdens de ultieme onderhandelingen op de Top van Maastricht halsstarrig bleef weigeren deel te nemen aan welk sociaal beleid dan ook, kon dit luik niet in het Verdrag worden ingeschreven en moest men zijn toevlucht nemen tot een Protocol dat aan het Verdrag werd gehecht. Men hoopte dat de verkiezingen in het Verenigd Koninkrijk tot een regeringswissel zouden leiden, wat echter niet gebeurde. Met de goedkeuring van het Sociaal Protocol bewezen 11 lidstaten dat ze door willen gaan en zich niet laten afremmen door de houding van de Britse conservatieven. Aan de ander kant ondermijnt de situatie toch het streven naar een evenwichtige Europese interne markt. Het Verenigd Koninkrijk speelt immers een vals spel: zij genieten van de voordelen van de vrije markt zonder zich te moeten storen aan de sociale fatsoensnormen die 11 - later 14 - landen onder elkaar afspreken.

Een tweede onvolkomenheid is het ontbreken van enige vooruitgang inzake de harmonisering en de democratisering van de fiscale besluitvorming. Een echte eenheidsmarkt, waarin goederen, diensten, kapitalen en werknemers vrij kunnen circuleren, vereist gezamenlijke spelregels. Vooral op het fiscale vlak is dit belangrijk. Het gebrek hieraan brengt ondernemingen en kapitaalgroepen ertoe hun activiteiten te verplaatsen naar de lidstaten met het gunstigste regime. Om deze verplaatsingen tegen te gaan en om nieuwe investeringen aan te trekken, wedijveren de lid-

staten met elkaar om de laagste belastingen op de meest mobiele belastingbronnen. Daardoor verminderen de overheidsinkomsten. Fiscaliteit mag dan wel een bevoegdheid zijn van de Gemeenschap, de spelregels kunnen slechts met eenparigheid van stemmen in Europese ministerraden worden bepaald. Over een wijziging daarvan hebben de onderhandelaars van Maastricht geen consensus bereikt. In het verleden werd steevast het Luxemburgse veto aangegeven als oorzaak van het Europees falen op dit vlak. Nu moeten we vaststellen dat nog slechts een minderheid van de lidstaten zich voor de opheffing van deze eenparigheid inzet.

Kortom, de resultaten van het Verdrag van Maastricht weerspiegelen een onevenwicht tussen de nauwkeurig omschreven criteria en procedures voor de economische en monetaire convergentie en de doelstellingen van het monetaire beleid enerzijds en het gebrek aan politieke verdieping die de instellingen in staat moet stellen om een voluntaristisch beleid te realiseren op het vlak van de economie, de werkgelegenheid en de arbeidsmarkt en van het milieu anderzijds. In het Verdrag van Maastricht erkennen de onderhandelaars wel dat er verbetering nodig is. Daarom plande men in 1996 een nieuwe onderhandelingsronde: de Intergouvernementele Conferentie (IGC) die op 29 maart in Turijn van start ging.

De monetaire onrust van 1992-1993

Nauwelijks was het Verdrag van Maastricht ondertekend of de stabiliteit van het EMS kwam zwaar onder druk. Vaak schrijft men die monetaire onrust toe aan het feit dat de Denen het Verdrag in een referendum verwierpen en aan de onzekerheid rond de Franse goedkeuring. Zeker is dat de speculanten via de EMU veel van hun winsten verloren zien gaan en dergelijke gelegenheden gretig te baat nemen om de monetaire eenwording op hun manier te bestrijden.

In september 1992 verlieten de Italiaanse lire en het Britse pond het EMS. Nadien volgden nog een hele reeks herschikkingen van de pariteiten van de andere munten. De kalmte keerde slechts tijdelijk terug na het Deense 'ja' in het tweede referendum en na een eerste reeks bescheiden Duitse renteverlagingen. Het systeem werd defi-

nitief op de proef gesteld in de zomer van 1993. Nieuwe Duitse renteverlagingen lieten op zich wachten. De Duitse Bundesbank wilde immers de kapitaalvlucht indijken, die ontstond na de invoering van de solidariteitsbelasting om de Duitse eenheid te financieren. De speculanten richtten hun blikken op de Franse frank en de Deense kroon. De Ministers van Financiën namen op 2 augustus 1993 hun toevlucht tot een noodmaatregel: zij besloten de fluctuatiemarges binnen het EMS te verruimen van 2,25% tot 15%. Het EMS bestaat nog in naam, maar de facto zitten we nu in een Europa met zwevende wisselkoersen. Dat geldt echter niet voor een aantal landen. Zo blijft de Nederlandse gulden aan de Duitse mark gekoppeld en heeft ook België de koppeling van de frank aan de D-mark, die ingevoerd werd in 1990, nooit opgegeven.

De invoering van de eenheidsmunt

Het tijdsschema voor de invoering van de eenheidsmunt is duidelijk. Het is vastgelegd in het Verdrag en werd steeds opnieuw bevestigd tijdens de Europese Raden van Cannes, Mallorca, Madrid en Firenze. Tijdens het eerste semester van 1998 zal de Raad van regeringsleiders en staatshoofden met een gekwalificeerde meerderheid beslissen welke lidstaten op 1 januari 1999 de eenheidsmunt kunnen invoeren. Dat gebeurt aan de hand van een aanbeveling van de Raad van ministers van financiën (ECOFIN), opgesteld op basis van een verslag van de Commissie en het Europees Monetair Instituut over de toepassing van de convergentiecriteria door de lidstaten. Het Europees Parlement moet hierover een advies uitbrengen.

Wie kan de Euro invoeren?

Wie zal er tot de derde fase van de monetaire unie worden toegelaten? Welke landen zullen als eerste de euro kunnen invoeren? En wat is het voorziene tijdsschema? Hoewel er reeds heel wat aanduidingen zijn, is het toch nog speculeren over de landen die van bij de aanvang deel zullen uitmaken van de EMU. Het is van het grootste belang voor de geloofwaardigheid van de euro en voor de goede werking van de EMU, dat de economisch en politiek belangrijkste lidstaten

als Duitsland, Frankrijk en de Benelux, de lidstaten die aan de wieg stonden van de Europese integratie, erbij zijn. De criteria, zoals ze in het Verdrag werden omschreven, geven de lidstaten die voldoende inspanningen leverden - en die dus op de goede weg zitten - de kans op delibereatie bij de uiteindelijke beslissing.

Dankzij de geleverde inspanningen zal ons land er van bij het begin bij zijn. Wij hebben onze overheidsfinanciën gezond gemaakt en dit zonder onze sociale verworvenheden op de helling te zetten. Nog belangrijker dan de fameuze 3% is het feit dat ons primair saldo een van de beste van de Europese Unie is en dat de rentesneeuwbal werd gestopt. Mits we onze inspanningen volhouden, kunnen we zo op een constante wijze de enorme overheidsschuld, een zware last voor de toekomstige generaties, afbouwen. De Benelux, Frankrijk, Duitsland, Ierland, Oostenrijk en Finland worden het meest genoemd als mogelijke deelnemers aan de eurozone. Ook Spanje, Italië en Zweden maken een kans om tot de kopgroep te horen.

De euro vanaf 1999, de munten en biljetten vanaf 2002

Zo snel mogelijk na - en liefst tegelijkertijd met - de beslissing van de Raad van staatshoofden en regeringsleiders, begin 1998, over de lijst van landen die de euro mogen invoeren, zal men de definitieve wisselkoers tussen de deelnemende munten en tegenover de euro vastleggen. Op 1 januari 1999 wordt dan de euro ingevoerd. De wisselkoers zal van dan af in euro worden uitgedrukt; het monetaire beleid zal worden gevoerd door de Europese Centrale Bank. Nieuwe staatsleningen en het interbancaire verkeer zullen vanaf die dag ook in euro gebeuren.

In een eerste fase zal men het nog met de nationale biljetten en munten moeten stellen. Banken, bedrijven en particulieren kunnen op vrijwillige basis hun onderlinge verrichtingen reeds in euro laten verlopen. De invoering van de euro heeft geen weerslag op de geldigheid van contracten. Het betekent enkel dat de munteenheid verandert. De prijzen kunnen aangeduid worden zowel in euro als in de nationale munt. Op 1 januari 2002 worden dan de euro-munten en -biljetten in circulatie gebracht. Tot 30 juni 2002 zul-

len de mensen hun nationale biljetten en munten kunnen inruilen voor euro's. Dit zal gebeuren op dezelfde manier als bij de invoering van nieuwe bankbiljetten of munten. Ten laatste vanaf 1 januari 2002 zal dubbele tarificatie de verbruikers helpen en begeleiden in hun koopgedrag.

De EMU: een nieuw project?

De Europese eenmaking kende het meeste succes wanneer zij voor de landen en voor hun inwoners een meerwaarde betekende. De Europese samenwerking via de Europese Gemeenschappen ontstond op de ruïnes van de tweede wereldoorlog. Om de vrede te bewaren en de welvaart te verdelen werd het gemeenschappelijk welzijn boven het nationale belang gesteld. Vrede en welvaart waren gedurende decennia de onbetwiste meerwaarde die de Europese Gemeenschappen aan hun inwoners brachten. Vrede en welvaart behoren nu tot de verworvenheden, ten minste in het westelijke deel van het Europese continent. Velen vergeten dat dit alleen maar mogelijk was dankzij het Europese project.

Een nieuw project voor de Europese integratie

Werk en sociale zekerheid, dat zijn de problemen die onze mensen bezighouden. Europa telt op dit ogenblik meer dan 18,5 miljoen werklozen. Dat is onaanvaardbaar. Zorgen voor werkgelegenheid is één van de belangrijkste politieke doelstellingen van de verschillende regeringen. Zij werken daaraan met wisselend succes en vanuit verschillende, ideologisch bepaalde, inzichten. Maar dat volstaat niet meer in een Europa waarin de grenzen vervagen en waarin moderne communicatietechnieken de economie een totaal andere, gemondialiseerde dimensie geven. De afzonderlijke landen kunnen onmogelijk nog langer de belangrijkste maatschappelijke problemen in hun eentje oplossen.

Sinds de verwezenlijking van de interne markt in januari 1993 verdween langzaam maar zeker het enthousiasme om de samenwerking verder uit te breiden. De interne markt lijdt onder het gebrek aan stevige sociale en fiscale spelregels. Bij de liberalisering van de post, de telecommunicatie en de energiemarkten is de notie 'universele dienstverlening' nog steeds onvol-

doende precies uitgewerkt, waardoor de openbare bedrijven gehandicapt kunnen worden. Dat blijft zorgen voor diepe verdeeldheid. Europa trappelt ter plaatse en blijkt, precies daardoor, niet in staat een antwoord te vinden op de crisis van de werkgelegenheid. In vele lidstaten keren de politiek en de publieke opinie zich tegen de Europese integratie, onder motto's als 'Wat we zelf doen, doen we beter', 'Standort Deutschland', 'Vlaamse verankering'. Bij gebrek aan een nieuwe Europese meerwaarde vlucht men in de nationale prioriteiten. Dit is een gevaarlijke ontwikkeling.

De Intergouvernementele Conferentie in het slop

Deze diepe tegenstellingen komen ook aan het licht op de Intergouvernementele Conferentie die het Verdrag van Maastricht op een aantal punten moet verbeteren. Het gaat om ideologische tegenstellingen tussen zij die kiezen voor solidariteit door het instellen van sociale normen en herverdelingsmechanismen en zij die uitsluitend zweren bij de goede werking van de interne markt, zoals die nu verwezenlijkt is. De huidige discussies ondermijnen de dynamiek van de Europese integratie en stimuleren in verschillende lidstaten populistisch-nationalistische partijen.

Het is vooral de Britse conservatieve regering die zich verzet tegen elke vorm van verdere Europese politieke integratie. De onderhandelaars houden dan ook rekening met de Britse verkiezingen die een nieuwe meerderheid aan de macht kunnen brengen. Maar ook een Britse Labour-regering zal moeten afrekenen met een anti-Europese publieke opinie. Een Britse regeringswissel zal zeker de weg vrijmaken om ook het Verenigd Koninkrijk bij het Sociaal Protocol te betrekken. Men zou er dus goed aan doen de nieuwe Britse Labour-regering voldoende tijd te gunnen om de negatief ingestelde publieke opinie te overtuigen, vooraleer de onderhandelingen definitief af te sluiten. Het is zeer de vraag of Duitsland en Frankrijk dat zullen toestaan.

Men verwacht dat de onderhandelingen onvoldoende tegemoet zullen komen aan wat wij als prioriteiten zien voor de Europese politieke Unie. Is een consensus over de opheffing van de eenparigheidsregel voor de Raadsbeslissingen

inzake de fiscaliteit mogelijk? Zullen de sociale bepalingen op een gelijk niveau getild worden als die voor de interne markt? Zal een werkgelegenheidshoofdstuk meer zijn dan een intentieverklaring?

Bij een negatieve beoordeling zal een politieke afweging nodig zijn. Ofwel verwerpen wij die resultaten. Daardoor geven wij toe aan de anti-Europese stromingen en rekenen we erop dat de Europese crisis die dan onvermijdelijk volgt, snel de ogen opent van de dwarsliggers. Ofwel aanvaarden we het nieuwe resultaat op voorwaarde dat de lidstaten die tot de EMU-kopgroep behoren, zich engageren om na 1 januari 1999 opnieuw aan de tafel te gaan zitten om te werken aan de echte verdieping van Europa. Zo fungeert de EMU als een breekijzer voor een politiek Europa. De afweging tussen beide opties zal zorgvuldig en koelbloedig moeten gebeuren.

Een breekijzer voor de politieke verdieping

De EMU zal de Europese integratie onomkeerbaar maken - tenminste in de landen die aan de wieg stonden van de Europese integratie en die voordien verschrikkelijke ervaringen van oorlog en geweld moesten delen. Zij moet als voorbeeld werken en aantrekkingskracht uitoefenen op de andere landen zich op termijn erbij aansluiten. Het project van de EMU biedt de kans om Europa terug op de rails te zetten en verder uit te bouwen.

De monetaire unie biedt een aantal pluspunten. De invoering ervan kan bijdragen tot de oplossing van de problemen die de mensen echt bezighouden: de werkloosheid en de sociale onzekerheid. Gezonde overheidsfinanciën vormen een stevige basis voor een meer doeltreffend sociaal en werkgelegenheidsbeleid. Een groot overheidstekort scheidt geen werkgelegenheid, integendeel. Er gaan immers te veel middelen verloren aan de financiering van de schuld. Het terugdringen van de openbare schuld laat toe meer spaargelden vrij te maken voor produktieve investeringen. Doordat de wisselrisico's beperkt worden, de wisselkosten wegvallen en het geld goedkoper wordt, kan de monetaire unie bovendien de nodige voorwaarden scheppen voor een duurzame en gezonde groei. De euro vormt

ook het sluitstuk van de interne markt. Het aantal bedrijven die binnen de Europese markt exporteren, zal toenemen. De KMO's bijvoorbeeld, die omwille van hun omvang bijzonder kwetsbaar zijn voor wisselrisico's, zullen dankzij de eenheidsmunt makkelijker de weg vinden naar andere Europese markten. Het staat dus vast dat de euro een cruciale kans is om de groei te stimuleren. Economische groei is een basisvoorwaarde voor de strijd tegen de werkloosheid, al moeten de gevolgen ervan verder geoptimaliseerd worden door structurele ingrepen op de arbeidsmarkt, zoals arbeidsherverdeling en een betere beroepsopleiding. Voor België met zijn open economie en hoge schuldquote zijn deze voordelen van levensbelang om begin volgende eeuw de gesel van de werkloosheid structureel terug te dringen.

Politieke schaalvergroting

De EMU kan een belangrijke rol spelen in de verdere Europese integratie mits een aantal tekortkomingen worden aangepakt. Welke zijn die tekortkomingen? Vooreerst zijn er de overheidsinkomsten. Bijna alle specialisten zijn het erover eens: de EMU zal pas ten volle functioneren wanneer er meer fiscale harmonisering komt. Bij gebrek hieraan riskeert men verdere concurrentie tussen de lidstaten van de euro. Reeds in het verleden zorgde de internationalisering van het kapitaalverkeer ervoor dat de lidstaten hun feitelijke autonomie inzake fiscaal beleid verloren. In de periode 1980-1993 is de fiscale druk op mobiele belastingbronnen (kapitaal, vermogen, vennootschappen) met zo'n 10% gedaald. De fiscale inkomsten uit vooral arbeid en loon daarentegen zijn met zo'n 20% gestegen. De fiscale druk is dus verplaatst naar die belastingbronnen die weinig mobiel zijn: ondermeer de arbeidskosten. Dit probleem zal bij de werking van de monetaire unie nog sterker naar voor komen. Men zal dus minstens voor de fiscaliteit op mobiele grondslagen een Europees kader moeten aanreiken. Anders komen de uitgaven verder onder druk. Na de reeds moeilijk gerealiseerde vermindering van de begrotingstekorten zou dit opnieuw de financiering van de sociale bescherming bedreigen.

Ten tweede is er het loonbeleid. Economische schokken kunnen niet meer door muntdevalua-

ties opgevangen worden. Daarvoor moet men andere wegen bewandelen, bijvoorbeeld het loonbeleid. Om dumping te vermijden is een Europese loonnorm nodig. Die wordt best in een Europese sociale dialoog vastgelegd. In zijn Witboek over de economische groei, het concurrentievermogen en de werkgelegenheid suggereert Jacques Delors reeds een Europese loonnorm: 1% onder de produktiviteitsstijging.

Ten derde is er het probleem van het economisch beleid. De economische convergentie hangt nauw samen met de monetaire unie. Het Verdrag voorziet in de opstelling van economische richtsnoeren en in het toezicht op hun uitvoering. Het Verdrag voorziet eveneens dat de lidstaten hun begrotingsbeleid op elkaar afstemmen en bevat een procedure om buitensporige tekorten te vermijden. Voor ons moeten die procedures ook rekening houden met de inspanningen die de lidstaten leveren voor het scheppen van nieuwe werkgelegenheid. Zij moeten de ruimte creëren om via het begrotingsbeleid een antwoord te formuleren op bijzondere economische crisissen en schokken. Zodra de openbare financiën gezond gemaakt zijn, moeten meer middelen vrijgemaakt worden voor het voeren van een anti-cyclisch beleid in de lidstaten ten behoeve van de werkgelegenheid. De Commissie-voorstellen voor het stabiliteitspact gaan voor een deel in op onze verzuchtingen: de lidstaten van de euro-zone moeten in hun stabiliteitsprogramma aangeven hoe zij de economische richtsnoeren zullen uitvoeren en hoe zij hun overheidsfinanciën in de hand zullen houden. Zij moeten daarbij rekening houden met de werkgelegenheidscreatie en de werkloosheid. De Commissie voorziet ook dat lidstaten die getroffen worden door economische crisissen en externe gebeurtenissen, tijdelijk kunnen afwijken van de budgettaire norm, die op 3% blijft vastgelegd. De voorstellen van de Commissie laten dus ruimte, zij het beperkt, voor een flexibele aanpak van economische crisissituaties. Daarom verdienen deze voorstellen de voorkeur boven die die de Duitse Minister van Financiën Waigel de Raad probeert op te leggen. De strijd tussen ECOFIN enerzijds en de Commissie en het Europese Parlement anderzijds is cruciaal. Samen met Labour-collega Alan Donnelly zetten we de

socialistische Ecofin-ministers onder druk om deze keer niet door de knieën te gaan voor de monetaristen.

De monetaire unie brengt ons geen hemel op aarde. Via de politieke besluitvorming moet een economisch beleid en een sociaal beleid uitgestippeld worden dat aandacht heeft voor werk, voor sociale rechten en voor herverdeling van de opbrengsten. Oud Commissie-voorzitter Jacques Delors suggereerde in deze context de oprichting van een soort 'economische regering' op Europees vlak. Zulk een instantie - die liefst onder de hoede van de Commissie opereert - zou meer politiek evenwicht kunnen realiseren op voorwaarde dat ook de democratische instellingen en de sociale dialoog verder worden versterkt.

De monetaire unie moet dan ook als een breekijzer dienen voor de politieke unie, die de beleidsverantwoordelijken de middelen aanreikt om de economie te begeleiden, de arbeidsmarkt te organiseren en een billijke herverdeling van de opbrengsten te garanderen.

Solidariteit tussen euro-zone en andere EU-landen

Het is duidelijk dat niet alle lidstaten van bij de aanvang aan de EMU mogen deelnemen. Niet alleen omwille van de werking van de eenge-maakte markt moeten wij aandacht hebben voor de economische samenhang met deze landen. Het is ook een kwestie van solidariteit. Vooreerst rekent men op een vorm van solidariteit vanwege de landen die aan de normen voor de toetreding voldoen. Het gaat niet op dat zij zouden afzien van deelname aan de Muntunie om via hun muntbeleid (via concurrentiële devaluaties bijvoorbeeld) de euro-zone te beconcurreren. Wie daarvoor kiest - en dat kan het geval zijn voor Denemarken en het Verenigd Koninkrijk - zou niet meer mogen meegenieten van bestaande en nog te creëren transfertmechanismen als de structuurfonds, het cohesiefonds of het stabiliteitsfonds. Dit geldt uiteraard ook voor de landen die wel willen, maar nog niet mogen deelnemen aan de muntunie. De steun die hun munten kunnen krijgen vanwege de Europese Centrale Bank is uiteraard geconditioneerd door een correct monetair gedrag. Op termijn moeten alle lidstaten van de Unie tot de euro-zone toetreden.

Hoe kunnen wij de solidariteit tussen de deelnemende landen en de nog niet deelnemende landen bevestigen? Eerst en vooral door de economische convergentie in de gehele Unie verder te versterken, en niet alleen in de euro-zone. De aldus versterkte convergentie-programma's op zich zijn nog niet voldoende om monetaire stabiliteit te verzekeren, vooral omdat de landen die aan de euro-zone deelnemen, met 'stabiliteitsprogramma's' zullen werken. Daarom moet een nieuw wisselkoersmechanisme tot stand worden gebracht tussen de euro en de zogenoemde *outs*. Tijdens de informele bijeenkomst in Verona hebben de Ministers van Financiën en de Gouverneurs van de Centrale Banken een tip van de sluier opgelicht. Het nieuwe mechanisme wordt een verbetering van het oude EMS. De euro wordt de as van het systeem. De munten van de niet-deelnemende landen worden gekoppeld aan de euro. Maar de schommelingsmarges worden breed genoeg om de verschillen in convergentie op te vangen. Het initiatief tot herschikking, dat momenteel de uitsluitende bevoegdheid van de lidstaten is, kan genomen worden door alle deelnemers, inbegrepen de ECB. Deelname aan het nieuwe EMS is echter niet verplicht. In ieder geval is het in het belang van de lidstaten voor monetaire stabiliteit te zorgen opdat de eenheidsmarkt rimpelloos zou functioneren. Bovendien is het wisselkoersmechanisme opgenomen in de voorwaarden voor deelname aan de monetaire unie. Ten slotte voorziet het Verdrag dat de lidstaten hun wisselkoersbeleid als een aangelegenheid van gemeenschappelijk belang moeten voeren.

In ieder geval moeten de bestaande solidariteitsmechanismen via het cohesiefonds en via het structuurbeleid versterkt en in stand gehouden worden. Het verdient bovendien aanbeveling de werking van het stabiliteitsfonds, dat in uitvoering van het Verdrag als instrument voor het economisch beleid kan worden opgericht, niet te beperken tot de landen in de euro-zone.

Conclusie

Zal de invoering van de monetaire unie tot een verdieping van de politieke unie voeren? Zal de monetaire unie ons brengen waar de onderhandelaars van Maastricht dat niet konden? Dat is

mogelijk, omdat eenmaal de monetaire unie in werking is getreden de fundamentele tegenstellingen op tafel komen te liggen en de politiek ertoe gedwongen zal worden keuzes te maken. Of de juiste keuzes gemaakt worden, is een kwestie van politieke krachtsverhoudingen op het Europees niveau. Tot nog toe kan men zich verschuilen achter de soevereiniteit van de lidstaat, achter het gebrek aan democratische legitimiteit, achter de eigen nationale trots, achter het nationale eigenbelang.

Een nieuw uitstel of de mislukking van de monetaire unie zal een zege zijn voor de speculanten. Het is niet uitgesloten dat zij nog pogingen zullen ondernemen om de monetaire unie onderuit te halen. In ieder geval, uitstel of afstel, het zal de Europese Unie in de diepste, politieke én economische crisis storten die ze ooit heeft

meegemaakt.

De monetaire unie is geen einddoel. De eenheidsmunt is voor socialisten een middel om een meer democratisch en beter werkende politieke unie te verwezenlijken. Ook het zogenoemde sociale middenveld, de vakbonden op kop, heeft een specifieke opdracht: het moet meer strijd voeren in de juiste arena, namelijk de Europese arena. De publieke opinie moet leren leven met een geglobaliseerde internationale samenleving, waar regio's en landen onderling van elkaar gaan afhangen. Maar ook de progressieve politieke partijen moeten - over de partijgrenzen en landsgrenzen heen - hun verantwoordelijkheid opnemen. Hun taak bestaat eruit mensen in beweging te zetten voor een sociaal en democratisch politiek systeem, ook op Europees niveau. Wij staan voor een nieuwe sociale én politieke strijd.